

ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις

Συντελεστικωτάτην καὶ τὰ μάλα χρήσιμον ὑπολαμβάνοντες τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν προπάτορσιν ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως τῶν νέων, σταχυολογοῦμεν ἐκ διαφόρων εἰδικῶν συγγραφῶν τὰ κατωτέρω ἄτινα μετ' ὠφελείας καὶ ἐνδιαφέροντος πιστεύομεν ἀναγνωσθήσονται ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἀθηναίδος».

«Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἔθιμον νὰ ἀναρτῶσι πρὸ τῆς πύλης τοῦ οἴκου, ὅπου μὲν ἐγεννᾶτο ἄρσεν στέφανον ἐξ ἐλαίας, ὅπου δὲ θῆλυ δέσμην ἐρίων. Ὁ στέφανος ἦν σύμβολον ἀνδρικῆς ἀσχολίας ἐν τῷ ἀγρῷ, ἡ δὲ δέσμη γυναικείων ἔργων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πατὴρ ἦν κύριος ζωῆς καὶ θανάτου τῶν τέκνων αὐτοῦ, διὰ τοῦτο τὸ νεογνὸν ἐτίθετο παραχοῆμα πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ καὶ ἂν μὲν ἐλάμβανεν αὐτὸ ἐν χερσὶν ὑπεχρεοῦτο σιωπηλῶς ἵνα ἀναθρέψῃ αὐτὸ, εἰ δὲ οὐχὶ τὸ νεογέννητον ἐφονεύετο ἢ ἐξετίθετο. Ἀλλὰ τὸ ἀπάνθρωπον καὶ βδελυρὸν τοῦτο ἔθος ἦτο παμπάλαιον καταργηθὲν μετέπειτα. Κατὰ τὴν ἐβδόμην ἢ δεκάτην ἡμέραν τῶν γενεθλίων οἱ γονεῖς ἐτέλουν θυσίαν, εἰστίαζον τοὺς συγγενεῖς καὶ οἰκείους καὶ ἐδίδον ὄνομα εἰς τὸ παιδίον, ἐπειδὴ δὲ οἰκογενειακὰ ὀνόματα δὲν ὑπῆρχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἀνεκαινίζοντο συνήθως τὰ ὀνόματα τῶν προπατόρων. Ἵνα ἐξασφαλίσωσι δὲ τοῦ νεογεννήτου πολίτου τὰ δίκαια, ὥφειλον νὰ καταγράψωσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὸν κατάλογον τῶν φρατρῶν καὶ φυλῶν, ἐγίνετο δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Ἀπατουρίων μετὰ τελετῶν καὶ πομπῶν. Οἱ γονεῖς ὠρκίζοντο ὅτι ὁ παῖς εἶναι υἱὸς πολίτου καὶ πολιτίδος γεγεννημένος ἐκ νομίμου γάμου. Συνήθως δὲ ἐγίνετο ἡ τελετὴ αὕτη τὸν τρίτον ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἐνιαυτόν. Γενόμενος δὲ ὁ νέος ὀκτακαιδεκαέτης παρελαμβάνετο εἰς τοὺς ἐρήθους καὶ ὑπεχρεοῦτο εἰς πολεμικὴν ὑπουργίαν, δίδων ὅμως πρότερον ὄρκον ἐνώπιον τοῦ βωμοῦ ὅτι δὲν θὰ καταισχύνῃ τὰ ὅπλα τῆς πόλεως, δὲν θὰ λιποτακτῇ πρὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ δὲν θὰ φρεσθῇ τῆς ζωῆς του ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Τελευταῖον εἰκοσαέτης γενόμενος ὁ νέος Ἀθηναῖος κατεγράφετο μετὰξὺ τῶν ἀνδρῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς φυλῆς αὐτοῦ. Ἐκτοτε ἡ δύνατο νὰ ἐκκλησιάζῃ, νὰ λαμβάνῃ πολιτικὰ ἀξιώματα καὶ ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῦ δὲν ἦτο ζῶν, νὰ διοικῇ ὁ ἴδιος τὴν περιουσίαν του.

Οἱ νέοι ἐξεπαιδεύοντο τὴν γυμναστικὴν καὶ μουσικὴν. Τὴν πρώτην εἰς τὰ *Γυμνάσια*. Γυμνάσιον δὲ σημαίνει τόπον ἔνθα γυμνοὶ πάντες ἡσκούντο εἰς σωματικούς ἀγῶνας. Τοιοῦτοι τύποι ἦσαν εἰς τὰς Ἀθήνας τρεῖς, εἰς τὸ Λύκειον, εἰς τὸν λόφον Κυνόσαργες καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ οἱ τρεῖς ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ἦσαν εὐρὴα οἰκοδομήματα περικυκλωμένα ὑπὸ κήπων καὶ ἐνὸς ἱεροῦ ἄλσους. Πρῶτον εἰσήρχετό τις εἰς τετράγωνον αὐλὴν, ἥτις εἶχε περὶ αὐτὴν στοὰς καὶ οἰκοδομήματα. Εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς ὑπῆρχον

μεγάλαι αἴθουσαι μετὰ ἐδρῶν, ἔνθα οἱ φιλόσοφοι, οἱ σοφισταὶ καὶ οἱ ῥήτορες ἤθροζον καὶ ἐδίδασκον τοὺς μαθητὰς αὐτῶν εἰς τὴν τετάρτην ὑπῆρχον οἰκήματα λουτρῶνων καὶ ἕτερα χρεῖώδη τοῦ γυμνασίου. Ἐκ τῆς πρώτης αὐλῆς εἰσῆρχοντο εἰς δευτέραν τετράγωνον ἐπίσης, εἰς τῆς ὁποίας τὰς τρεῖς πλευρὰς ἦσαν μεγάλαι στοαί, εἰς μίαν δὲ τούτων καλουμένην *ξυστός* ἐγυμνάζοντο, ἤγουν ἡσκούντο γυμνοὶ ἡσφαλισμένοι κατὰ τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς κακοκαιρίας καὶ κεχωρισμένοι τῶν θεατῶν ἐξεμάνθανον τὴν πάλην οἱ νέοι. Πέραν τοῦ ξυστοῦ ἦτο μακρὸς διάδρομος προωρισμένος διὰ τοὺς γυμναζομένους τὸ *τρέξιμον*, ἡ τοὺς δρομεῖς. Ἐκτὸς τῶν Γυμνασίων ὑπῆρχον καὶ αἱ λεγόμεναι *παλαιστραὶ* ἀλλ' αὗται ἐχρησίμευον διὰ τοὺς ἐμπείρους ἤδη καὶ διὰ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος παλαίστας, οἵτινες ὠνομάζοντο *ἀθληταί*. Καί τοι δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἐτίμων ὑπερβαλλόντως τὴν μουσικὴν ὡς ἀναγκαίαν πρὸς ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν πασῶν τῶν δυνάμεων καὶ ὡς ἐξαιρετον πρὸς πόλεμον προπαρασκευὴν, οὐχ' ἥττον ἐγίνωσκον καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προσιγνομένην βλάβην καὶ τὴν υπερβολικὴν καὶ μοναδικὴν ἀσκήσιν τοῦ σώματος ἀπεδοκίμαζον ὡς φέρουσιν τοὺς νέους εἰς ὁμότητα καὶ ἀγριότητα.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα Μουσικὴ δὲν ἐνόουν οἱ ἀρχαῖοι μόνον τὴν σημερινὴν τέχνην τοῦ ᾄδειν καὶ κρούειν διάφορα ὄργανα, ἀλλ' ἐν γένει πάσας τὰς καλὰς τέχνας τοῦ προφορικοῦ λόγου. Οἱ ποιηταὶ καὶ ἐξαιρέτως ὁ Ὅμηρος ἦσαν ἡ βᾶσις τῆς παρ' Ἑλλήσι παιδεύσεως. Ἐν τῷ Ὁμήρῳ ἐξεμάνθανον οἱ παῖδες τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ταχέως ἐγίνωσκον νὰ ἀπαγγέλωσιν ἐκ στήθους χωρία ὁμηρικὰ καθὼς καὶ ἄλλων ποιητῶν. Τοιοῦτῳ τῷ τρόπῳ διηυθύνετο ἡ κρίσις αὐτῶν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐγεννᾶτο παρ' αὐτοῖς ὁ περὶ τοῦ καλοῦ ἐνθουσιασμός, αἰσθημα ὃξὺ καὶ θαυμαστὴ φιλοκαλία. Ὁ Ὅμηρος αὐτὸς εἶχεν ἐκτιμῆσαι καὶ συστήσει τοῖς Ἕλλησι τὰ ἀγαθὰ τῶν Μουσῶν ὡς τὸ εὐγενέστατον τοῦ Οὐρανοῦ δῶρημα, τοῦτο δὲ ἦτο τὸ κυρίως ἀνθρώπινον μέρος τῆς παιδείας. Πράγματα ἀφορῶντα μόνον εἰς κέρδος ἐνόμιζον ἀνάξια ἐλευθέρου πολίτου, διὸ εὐλόγως καὶ ὁ Ὁράτιος μακαρίζει τοὺς Ἕλληνας λέγων ὅτι τὸ ἐκπαιδευτικὸν αὐτῶν σύστημα δὲν τοὺς ὠδήγει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς μέριμναν περὶ τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν, καθὼς τοὺς Ῥωμαίους.

ΠΛΑΝΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΔΗΨΕΙΣ

Στοιχεῖα, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, γνωστὰ ἦσαν τὰ τέσσαρα ταῦτα. Τὸ Πῦρ, τὸ ὕδωρ, ὁ Ἄηρ, καὶ ἡ Γῆ. Στοιχεῖα ὠνόμασαν μετὰ ταῦτα καὶ τὸν Ἥλιον, τὴν Σελήνην, τοὺς Ἀστέρας καὶ πάντα τὰ οὐράνια σώματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδόξαζον νομίζοντες αὐτὰ, ἢ ὡς Δαίμονας, ἢ ὡς ὑπὸ Δαιμόνων (πνευμάτων) ἐπιστατούμενα διὰ τοῦτο ὡς τοιαῦτα, τὰ ἐλάτρευον ὡς Θεότητες, πιστεύοντες ὅτι εἶχον ἐπιρροὴν εἰς τῶν ἀνθρώπων τὰς πράξεις καὶ τὰς τύχας. Οἱ Νεοπλατωνικοὶ μάλιστα διέκρινον αὐτὰ, λαβόντες καὶ ταῦτα